

Repertoriul jurisprudenței

Cauzele T-56/09 și T-73/09

**Saint-Gobain Glass France SA și alții
împotriva
Comisiei Europene**

„Concurență — Înțelegeri — Piața europeană a sticlei auto — Decizie de constatare a unei încălcări a articolului 81 CE — Acorduri de împărțire a piețelor și schimburi de informații sensibile din punct de vedere comercial — Regulamentul (CE) nr. 1/2003 — Excepție de nelegalitate — Amenzi — Aplicarea retroactivă a Orientărilor din 2006 privind calcularea cuantumului amenzilor — Valoarea vânzărilor — Încălcări repetate — Quantum suplimentar — Imputabilitatea comportamentului ilicit — Plafonul amenzii — Cifra de afaceri consolidată a grupului”

Sumar – Hotărârea Tribunalului (Camera a doua) din 27 martie 2014

1. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Drepturi fundamentale — Respectare asigurată de instanța Uniunii — Dreptul oricărei persoane la un proces echitabil — Consacrare prin Convenția europeană a drepturilor omului — Consacrare prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Procedură administrativă și procedură jurisdicțională în materie de concurență — Aplicabilitate — Domeniu de aplicare*

[art. 81 CE, art. 82 CE și art. 230 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 47 alin. (2); Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (5)]

2. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Dreptul la protecție jurisdicțională efectivă — Consacrare prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Control jurisdicțional al deciziilor adoptate de Comisie în materie de concurență — Control de legalitate și de fond atât în drept, cât și în fapt — Încălcare — Lipsă*

[art. 81 CE, art. 82 CE și art. 230 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 47 alin. (2); Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 31]

3. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Drepturi fundamentale — Prezumția de nevinovăție — Procedură în materie de concurență — Aplicabilitate — Domeniu de aplicare — Executarea unor sancțiuni nedefinitive — Admisibilitate*

[art. 81 alin. (1) CE; art. 6 alin. (2) TUE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene art. 48 alin. (1); Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 2; Regulamentul nr. 773/2004 al Comisiei]

4. *Concurență — Procedură administrativă — Comunicarea privind obiecțiunile — Conținut necesar — Respectarea dreptului la apărare — Indicarea criteriilor de calcul al amenzii avute în vedere — Indicare prematură — Lipsa obligației de a indica o eventuală schimbare a politicii în ceea ce privește nivelul cuantumului amenzilor*

(art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 27)

5. *Concurență — Amenzi — Decizie de aplicare a unor amenzi — Obligația de motivare — Conținut — Indicarea elementelor de apreciere care i-au permis Comisiei să evalueze gravitatea și durata încălcării — Indicare suficientă — Obligația Comisiei de a indica elementele cifrice referitoare la modul de calcul al amenzilor — Lipsă*

[art. 81 CE, art. 82 CE și art. 253 CE; Regulamentul nr. 1 al Consiliului, art. 23 alin. (2)]

6. *Concurență — Norme ale Uniunii — Încălcări — Imputare — Societate-mamă și filiale — Unitate economică — Criterii de apreciere — Prezumție a unei influențe decisive exercitate de societatea-mamă asupra filialelor deținute în proporție de 100 % de aceasta — Caracter refragabil — Elemente de natură să răstoarne această prezumție — Filială deținută de o societate holding — Împrejurare insuficientă pentru răsturnarea prezumției*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2)]

7. *Concurență — Norme ale Uniunii — Încălcări — Imputare — Societate-mamă și filiale — Unitate economică — Criterii de apreciere — Prezumție a unei influențe decisive exercitate de societatea-mamă asupra filialelor deținute în proporție de 100 % de aceasta — Caracter refragabil — Luare în considerare cu respectarea principiilor prezumției de nevinovăție, personalității pedepselor, securității juridice și egalității armelor*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2)]

8. *Concurență — Norme ale Uniunii — Încălcări — Imputare — Societate-mamă și filiale — Unitate economică — Criterii de apreciere — Prezumție a unei influențe decisive exercitate de societatea-mamă asupra filialelor deținute în proporție de 100 % de aceasta — Obligații în materie de probă ale societății care dorește să răstoarne această prezumție — Caracter refragabil*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2)]

9. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Neretroactivitatea dispozițiilor penale — Domeniu de aplicare — Amenzi aplicate pentru o încălcare a normelor de concurență — Incluziune — Încălcare ca urmare a aplicării Orientărilor privind calcularea amenzilor în cazul unei încălcări anterioare introducerii acestora — Lipsă*

[art. 81 CE și 82 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 49; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și (3); Comunicările 98/C 9/03 și 2006/C 210/02 ale Comisiei]

10. *Concurență — Amenzi — Cuantum — Stabilire — Aplicarea Orientărilor privind calcularea amenzilor — Încălcarea principiului neretroactivității — Lipsă — Încălcarea principiului încrederii legitime — Lipsă*

[art. 81 CE și 82 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 49; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și (3); Comunicările 98/C 9/03 și 2006/C 210/02 ale Comisiei]

11. *Concurență — Amenzi — Cuantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Circumstanțe agravante — Încălcări repetate — Încălcări similare săvârșite succesiv de întreprinderi care aparțin aceleiași unități economice — Incluziune — Condiții — Sarcina probei care revine Comisiei*

[art. 81 CE alin. (1) CE și art. 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctul 28 prima liniuță]

12. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Circumstanțe agravante — Încălcări repetate — Noțiune — Întreprindere care nu a fost sancționată printr-o decizie anterioară a Comisiei și nici nu a fost destinatară a unei comunicări privind obiecțiunile — Excludere*

[art. 81 alin. (1) CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctul 28 prima liniuță]

13. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Circumstanțe agravante — Încălcări repetate — Noțiune — Lipsa unui termen de prescripție — Putere de apreciere a Comisiei — Principiul proporționalității — Luare în considerare a timpului scurs de la încălcarea anterioară*

[art. 81 alin. (1) CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctul 28 prima liniuță]

14. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Stabilirea amenzii în mod proporțional cu elementele de apreciere a gravității încălcării — Amendă care depășește quantumul beneficiului obținut din înțelegere — Irelevantă*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei]

15. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Putere de apreciere a Comisiei — Apreciere în funcție de natura încălcării — Încălcări foarte grave — Necesitatea stabilirii impactului și a întinderii lor geografice — Lipsă*

[art. 81 alin. (1) CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctele 21 și 23]

16. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Caracter disuasiv — Cerință generală care trebuie să ghideze Comisia pe parcursul calculării amenzii — Etapă specifică destinată unei evaluări globale a tuturor circumstanțelor pertinente, care nu este imperativă*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și (3); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctele 19-26]

17. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Obligația de a lua în considerare situația financiară a întreprinderii în cauză — Lipsă — Obligația de a lua în considerare o criză economică excepțională — Lipsă*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și (3); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctul 35]

18. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Reducerea quantumului amenzii în schimbul cooperării întreprinderii incriminate — Condiții — Introducerea unei cereri de clemență — Putere de apreciere a Comisiei — Luarea în considerare a necontestării faptelor de către întreprinderea în cauză — Limite*

(art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23; Comunicarea 2002/C 45/03 a Comisiei, punctele 20-25)

19. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Criterii — Gravitatea încălcării — Circumstanțe atenuante — Cooperarea întreprinderii incriminate în afara domeniului de aplicare al Comunicării privind clemența — Criterii de apreciere — Luarea în considerare a necontestării faptelor de către întreprinderea în cauză — Limite*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și (3); Comunicarea 2006/C 210/02 a Comisiei, punctul 29]

20. *Concurență — Amenzi — Quantum — Stabilire — Quantum maxim — Calcul — Cifra de afaceri care trebuie luată în considerare — Cifra de afaceri cumulată a tuturor societăților care constituie entitatea cu caracter economic ce acționează în calitate de întreprindere — Grup de întreprinderi care își desfășoară activitatea în diferite sectoare industriale — Decizie a Comisiei care privește doar unul dintre aceste sectoare — Irelevantă*

[art. 81 CE și 82 CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2)]

21. *Concurență — Amenzi — Quantum — Exercițarea de către Tribunal a competenței sale de fond — Majorarea unei amenzi pentru încălcări repetate — Eroare de drept cu privire la autorii încălcărilor repetate — Reducerea majorării*

[art. 81 alin. (1) CE; Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului, art. 23 alin. (2) și art. 31]

22. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Drepturi fundamentale — Dreptul la un proces echitabil — Respectarea unui termen rezonabil — Procedură administrativă și procedură jurisdicțională în materie de concurență — Aplicabilitate*

[art. 81 CE și 82 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 41 alin. (1) și art. 47 al doilea paragraf]

23. *Procedură jurisdicțională — Durata procedurii în fața Tribunalului — Termen rezonabil — Litigiu privind existența unei încălcări a normelor de concurență — Nerespectarea unui termen rezonabil — Consecințe — Acțiune în despăgubire — Autonomie în raport cu acțiunea în anulare*

(art. 81 CE și 82 CE; Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 47 al doilea paragraf)

24. *Dreptul Uniunii Europene — Principii — Drepturi fundamentale — Respectare asigurată de instanța Uniunii — Luarea în considerare a Convenției europene a drepturilor omului — Dreptul oricărei persoane la un proces echitabil — Complet al Tribunalului invitat să se pronunțe cu privire la o întârziere nejustificată săvârșită de el însuși — Lipsa imparțialității — Inadmisibilitatea motivului*

(Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 47 al doilea paragraf)

1. *Dreptul la un proces echitabil, garantat de articolul 6 alineatul (1) din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO), constituie un principiu general de drept al Uniunii, prevăzut în prezent la articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.*

Pe de altă parte, în materia dreptului concurenței al Uniunii, Comisia nu este o „instanță” în sensul articolului 6 din CEDO și nici în sensul articolului 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale. În plus, articolul 23 alineatul (5) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede în mod expres că deciziile Comisiei de aplicare a amenzilor pentru încălcarea dreptului concurenței nu sunt de natură penală.

Cu toate acestea, având în vedere natura încălcărilor în cauză, precum și natura și gradul de severitate ale sancțiunilor aferente acestora, dreptul la un proces echitabil se aplică procedurilor referitoare la încălcări ale normelor de concurență aplicabile întreprinderilor care se pot finaliza prin aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu.

Astfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut ocazia să precizeze că respectarea articolului 6 alineatul (1) din CEDO nu exclude posibilitatea ca o „pedeapsă” să fie aplicată de o autoritate administrativă investită cu o competență de sancționare în domeniul dreptului concurenței, în măsura în care decizia adoptată de aceasta poate face obiectul unui control ulterior exercitat de un organ judiciar investit cu competență de fond. Printre caracteristicile unui organ judiciar de acest tip se numără posibilitatea de a modifica sub toate aspectele, atât de fapt, cât și de drept, decizia atacată pronunțată de organul inferior. Astfel, controlul realizat de instanță în asemenea situații nu se poate limita la o verificare a legalității externe a deciziei supuse controlului său, fiind necesar ca instanța să fie în măsură să aprecieze proporționalitatea alegerilor autorității din domeniul concurenței și să verifice evaluările de ordin tehnic ale acesteia.

Controlul jurisdicțional realizat de Tribunal în privința deciziilor prin care Comisia aplică sancțiuni în cazul unei încălcări a dreptului Uniunii în materie de concurență îndeplinește aceste cerințe.

(a se vedea punctele 76-80)

2. Controlul jurisdicțional realizat de Tribunal în privința deciziilor prin care Comisia aplică sancțiuni în cazul unei încălcări a dreptului Uniunii în materie de concurență îndeplinește cerința unui control jurisdicțional efectiv în sensul articolului 6 din Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO) și al articolului 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Mai întâi, dreptul Uniunii conferă Comisiei o misiune de supraveghere care presupune sarcina de a urmări încălcările articolului 18 alineatul (1) CE și ale articolului 82 CE, Comisia fiind obligată, în cadrul acestei proceduri administrative, să respecte garanțiile procedurale prevăzute de dreptul Uniunii. Regulamentul nr. 1/2003 o investește, în plus, cu competența de a aplica, printr-o decizie, sancțiuni pecuniare întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi care au săvârșit, în mod intenționat sau din neglijență, o încălcare a acestor dispoziții.

Pe de altă parte, cerința unui control jurisdicțional efectiv exercitat cu privire la orice decizie a Comisiei de constatare și de reprimare a unei încălcări a normelor de concurență constituie un principiu general de drept al Uniunii care decurge din tradițiile constituționale comune statelor membre. Acest principiu este prevăzut în prezent la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Or, controlul jurisdicțional al deciziilor adoptate de Comisie în vederea sancționării încălcărilor dreptului concurenței, organizat de tratate și completat de Regulamentul nr. 1/2003, este conform cu acest principiu.

În primul rând, Tribunalul este o instanță independentă și imparțială, care a fost instituită în special în vederea îmbunătățirii protecției jurisdicționale a justițiabililor în acțiunile care necesită o examinare aprofundată a unor fapte complexe.

În al doilea rând, în cadrul acțiunilor întemeiate pe articolul 230 CE, controlul legalității unei decizii a Comisiei de constatare a unei încălcări a normelor de concurență și de aplicare, în acest temei, a unei amenzi trebuie considerat un control jurisdicțional efectiv al actului în cauză. Astfel, motivele care pot fi invocate de persoana fizică sau juridică în cauză în susținerea cererii de anulare sunt de natură să permită Tribunalului să aprecieze temeinicia atât în drept, cât și în fapt a oricărei acuzații aduse de Comisie în domeniul concurenței.

În al treilea rând, conform articolului 31 din Regulamentul nr. 1/2003, controlul de legalitate prevăzut la articolul 230 CE este completat printr-un control de fond, care abilitază instanța, dincolo de controlul legalității sancțiunii, să substituie aprecierea Comisiei cu propria apreciere și, în consecință, să elimine, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată.

(a se vedea punctele 80-86)

3. Principiul prezumției de nevinovăție, prevăzut în prezent la articolul 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, se aplică în particular procedurilor administrative și jurisdicționale referitoare la încălcări ale normelor de concurență aplicabile întreprinderilor care se pot finaliza prin aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu.

Din obligația care revine Comisiei de a prezenta dovezi precise și concordante pentru a crea convingerea că încălcarea a fost săvârșită, precum și din faptul că existența unei îndoieli a instanței Uniunii atunci când este chemată să controleze deciziile prin care Comisia constată o încălcare a articolului 81 CE trebuie interpretată în favoarea întreprinderii căreia îi este adresată decizia de constatare a unei încălcări reiese că principiul prezumției de nevinovăție nu se opune ca răspunderea unei persoane acuzate de o anumită încălcare a dreptului Uniunii în materie de concurență să fie stabilită la încheierea unei proceduri care s-a desfășurat în întregime conform modalităților prevăzute de dispozițiile care decurg din articolul 81 CE, din Regulamentul nr. 1/2003, precum și din Regulamentul nr. 773/2004 al Comisiei privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor 81 CE și 82 CE și în cadrul căreia dreptul la apărare a putut fi astfel exercitat pe deplin.

În orice caz, dreptul la prezumția de nevinovăție nu se opune, în principiu, ca sancțiunile de natură penală adoptate de un organ administrativ să poată fi puse în aplicare înainte ca acestea să fi rămas definitive, la finalizarea unei proceduri desfășurate în fața unei instanțe, cu condiția ca o astfel de punere în aplicare să se înscrie în limite rezonabile care asigură un just echilibru între interesele în discuție și ca destinatarul sancțiunii să poată fi repus în situația sa inițială în cazul admiterii acțiunii sale.

(a se vedea punctele 97, 100-102 și 104)

4. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 116-120 și 124)

5. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 144-151)

6. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 206-212, 232 și 240)

7. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 213, 215-218 și 243)

8. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 213-218 și 243)

9. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 266-277)

10. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 280-282)

11. În materia dreptului concurenței al Uniunii, în cazul în care două filiale sunt deținute în mod direct sau indirect în proporție de 100 % sau aproximativ 100 % de aceeași societate mamă, se poate ține seama de încălcarea anterioară săvârșită de una dintre filialele grupului pentru a stabili circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința unei alte filiale a acestui grup.

Cu toate acestea, comportamentul ilicit al unei astfel de filiale, deținută în proporție de 100 % sau aproape 100 % de societatea sa mamă, nu poate fi imputat acesteia din urmă și societatea-mamă nu poate fi considerată ca fiind responsabilă în solidar pentru plata amenzii aplicate filialei sale decât dacă societatea mamă nu răstoarnă prezumția relativă a exercitării efective a unei influențe decisive asupra politicii comerciale a acestei filiale.

În consecință, într-o procedură de aplicare a articolului 81 CE, Comisia nu se poate limita să constate că o întreprindere putea exercita o influență decisivă asupra politicii comerciale a unei alte întreprinderi, fără să fie necesar să verifice dacă această influență a fost exercitată efectiv. Dimpotrivă, Comisia are, în principiu, obligația de a demonstra existența unei astfel de influențe decisive pe baza unui ansamblu de elemente de fapt, printre care se numără, în special, eventualele prerogative de conducere pe care una dintre aceste întreprinderi le are în raport cu cealaltă.

În plus, pentru aplicarea și executarea deciziilor adoptate în temeiul articolului 81 alineatul (1) CE, este necesar să se identifice o entitate cu personalitate juridică care va fi destinatarul actului. Astfel, atunci când existența unei încălcări a normelor de concurență ale Uniunii este stabilită, trebuie să se determine persoana fizică sau juridică care era responsabilă de exploatarea întreprinderii la data la care a fost săvârșită încălcarea pentru ca aceasta să răspundă pentru respectiva încălcare. În cazul în care adoptă o decizie în aplicarea acestei dispoziții, Comisia trebuie să identifice persoana sau persoanele fizice sau juridice a căror răspundere pentru comportamentul întreprinderii în cauză poate fi reținută și care pot fi sancționate în această calitate, cărora li se va adresa decizia.

De altfel, simplul fapt că capitalul social a două societăți comerciale distincte aparține aceleiași persoane sau aceleiași familii nu este suficient, ca atare, pentru a stabili existența, între aceste două societăți, a unei unități economice care are drept consecință, în temeiul dreptului Uniunii în materie de concurență, că acțiunile uneia dintre întreprinderi pot fi imputate celeilalte și că una dintre acestea poate fi obligată să plătească amenda pentru cealaltă.

Prin urmare, nu se poate admite că Comisia poate considera, în cadrul stabilirii circumstanței agravante a încălcărilor repetate în privința unei filiale și a societății sale mamă, că poate fi reținută răspunderea acestora pentru o încălcare anterioară pentru care nu au fost sancționate printr-o decizie a Comisiei și în cadrul stabilirii căreia acestea nu au fost destinate ale unei comunicări privind obiecțiunile, astfel încât nu li s-a oferit posibilitatea să își prezinte argumentele pentru a contesta în ceea ce le privește existența eventuală a unei unități economice cu una dintre societățile destinate ale deciziei anterioare.

(a se vedea punctele 309-314)

12. Nu se poate admite posibilitatea ca Comisia să considere, în cadrul stabilirii existenței circumstanței agravante a încălcărilor repetate, că trebuie să fie reținută răspunderea unei întreprinderi pentru o încălcare anterioară, pentru care nu a fost sancționată printr-o decizie a Comisiei și în cadrul stabilirii căreia nu a fost destinatarul unei comunicări privind obiecțiunile, astfel

încât unei astfel de întreprinderi nu i s-a oferit posibilitatea, în cursul procedurii care a dus la adoptarea deciziei prin care a fost constatată încălcarea anterioară, să își prezinte argumentele pentru a contesta, în ceea ce o privește, eventuala existență a unei unități economice cu alte întreprinderi.

O astfel de concluzie se impune cu atât mai mult cu cât, deși, desigur, principiul proporționalității impune ca timpul scurs între încălcarea în cauză și o încălcare anterioară a normelor de concurență să fie luat în considerare pentru aprecierea tendinței unei întreprinderi de a se sustrage de la aceste norme, Comisia nu poate fi ținută de un eventual termen de prescripție pentru a constata existența unor încălcări repetate.

De asemenea, deși, desigur, în această privință, chiar dacă se poate considera în mod rezonabil că o societate-mamă are efectiv cunoștința de o decizie anterioară adresată de Comisie filialei sale, al cărei capital îl deține aproape în integralitate, această cunoaștere nu poate compensa lipsa din decizia anterioară a constatării existenței unei unități economice între o astfel de societate-mamă și filiala sa, pentru a se stabili în sarcina respectivei societăți-mamă răspunderea pentru încălcarea anterioară și pentru a se majora cuantumul amenzilor care îi sunt aplicate ca urmare a încălcărilor repetate.

(a se vedea punctele 318-320 și 328)

13. În cadrul unei proceduri administrative în materia dreptului concurenței al Uniunii, constatarea și aprecierea caracteristicilor specifice ale unor încălcări repetate țin de puterea de apreciere a Comisiei în ceea ce privește alegerea elementelor care trebuie luate în considerare în vederea determinării cuantumului unei amenzi, iar Comisia nu poate fi obligată să respecte un eventual termen de prescripție pentru a face o astfel de constatare.

Astfel, încălcările repetate constituie un element important pe care Comisia trebuie să îl evalueze, având în vedere că luarea în considerare a acestuia are drept scop să stimuleze întreprinderile care au manifestat o tendință de a încălca normele de concurență să își modifice comportamentul. Prin urmare, Comisia poate ține seama, în fiecare caz în parte, de indiciile care tind să confirme o astfel de tendință, inclusiv, de exemplu, de timpul care s-a scurs între încălcările respective.

Principiul proporționalității impune ca timpul scurs între încălcarea în cauză și o încălcare anterioară a normelor de concurență să fie luat în considerare pentru aprecierea tendinței unei întreprinderi de a se sustrage de la aceste norme. În cadrul controlului jurisdicțional exercitat asupra actelor Comisiei în domeniul dreptului concurenței, instanța Uniunii poate fi chemată, așadar, să verifice dacă Comisia a respectat principiul menționat atunci când a majorat amenda aplicată în considerarea încălcărilor repetate și în special dacă o asemenea majorare se impunea în raport cu timpul scurs între încălcarea în cauză și încălcarea anterioară a normelor de concurență.

În acest context, scurgerea unui termen de aproximativ treisprezece ani și opt luni între momentul adoptării unei decizii constatare a unei încălcări a normelor de concurență de către un grup de societăți și de aplicare a unei amenzi societăților din grup și cel în care a început încălcarea săvârșită de societățile din același grup și sancționată în cadrul unei noi proceduri nu se opune posibilității Comisiei de a constata, fără a încălca principiul proporționalității, că întreprinderea pe care o formau destinatarele deciziei sale avea tendința de a se sustrage normelor de concurență, având în vedere că este vorba despre același sector de activități cu cel din care fac parte filialele grupului de societăți destinate ale deciziei Comisiei și că, în plus, înțelegerea avută în vedere în decizia anterioară prezenta caracteristici foarte similare cu cea care a fost sancționată prin noua decizie.

(a se vedea punctele 326-328, 330, 332-334 și 485)

14. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 353, 354, 357, 358 și 390)

15. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 368-372)

16. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 378, 380 și 381)

17. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 385-387)

18. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 402-410)

19. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 415-417, 420, 421 și 424)

20. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 449-454)

21. În situația unei încălcări a normelor de concurență și de impunere a unei amenzi în care o majorare cu 60 % a cuantumului de bază al amenzii pentru încălcări repetate era justificată în raport cu două decizii anterioare ale Comisiei prin care s-a constatat o încălcare a normelor de concurență, deși doar una dintre aceste decizii putea fi reținută pentru a se stabili săvârșirea unor încălcări repetate și, în plus, această decizie era cea mai îndepărtată în timp de începutul încălcării avute în vedere în decizia prin care s-au constatat încălcările repetate, repetarea comportamentului ilicit al întreprinderilor în cauză prezintă o gravitate mai redusă decât cea care a fost reținută inițial. Prin urmare este justificată reducerea la jumătate a procentajului acestei majorări.

(a se vedea punctele 461, 485 și 486)

22. A se vedea textul deciziei.

(a se vedea punctele 491 și 492)

23. O încălcare săvârșită de o instanță a Uniunii a obligației sale rezultate din articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene de a judeca într-un termen rezonabil cauzele cu care este sesizată trebuie să fie sancționată printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal, o astfel de acțiune constituind un remediu efectiv și de aplicare generală pentru invocarea și sancționarea unei asemenea încălcări.

O acțiune care are ca obiect numai anularea unei decizii a Comisiei în materia dreptului concurenței al Uniunii sau, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii nu poate fi, în niciun caz, asimilată unei acțiuni în despăgubire și nu constituie, așadar, un cadru adecvat în scopul sancționării unei eventuale încălcări de către o instanță a Uniunii a obligației sale de a se pronunța într-un termen rezonabil în prezenta cauză.

(a se vedea punctele 495 și 496)

24. În temeiul articolului 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, orice persoană are dreptul la un proces în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale. Această garanție, care ține de tradițiile constituționale comune statelor membre, este prevăzută de asemenea la articolul 6 alineatul (1) din Convenția europeană a drepturilor omului.

Garanția de imparțialitate privește două aspecte. În primul rând, instanța sesizată trebuie să fie imparțială din punct de vedere subiectiv, și anume niciunul dintre membrii acesteia nu trebuie să fie părținitor sau să aibă prejudecăți, imparțialitatea personală fiind prezumată până la proba contrară. În al doilea rând, instanța respectivă trebuie să fie imparțială din punct de vedere obiectiv, și anume trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice bănuială legitimă.

În cazul în care, invocând o critică întemeiată pe durata excesivă a procedurii jurisdicționale într-o cauză, reclamantul solicită camerei Tribunalului competente să soluționeze această cauză să aprecieze dacă a săvârșit ea însăși o neregularitate procedurală prin acumularea unei întârzieri nejustificate în examinarea acesteia, acest complet nu poate, în orice caz, să ofere acestui reclamant garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în ceea ce privește faptul că ar examina critica întemeiată pe durata excesivă a procedurii jurisdicționale în mod imparțial.

(a se vedea punctele 497-500)